

Spolno ponašanje adolescenata: usporedba adolescenata drugih i četvrtih razreda strukovne škole i gimnazije

Sexual behavior of adolescents. Comparison of adolescents of second and fourth grade of vocational school and gymnasium

Martin Trubelja¹, Mario Sambolec²

¹Stručni studij sestринства, Sveučilište Sjever, 104. brigade 3, 42000 Varaždin

¹Professional Nursing Studies, University North, 104. brigade 3, 42000 Varaždin

²Stručni studij sestринства, Sveučilište Sjever, 104. brigade 3, 42000 Varaždin

²Professional Nursing Studies, University North, 104. brigade 3, 42000 Varaždin

Sažetak

Adolescencija je razdoblje u kojem osoba spolno sazrijeva, formira svoje spolne uloge i stavove o izražavanju spolnosti, a spolno ponašanje u toj dobi postaje dio normalnog razvoja osobe. U današnjem tijeku života, djeca i adolescenti se fizički i spolno sve brže razvijaju, dok se zbog dugotrajnog školovanja i obrazovanja socijalna samostalnost ili socijalna zrelost postiže mnogo kasnije.

Cilj je istraživanja ispitati i usporediti značajke ranijeg početka spolne aktivnosti, identificirati potrebe, rizične čimbenike, probleme mladeži u vezi spolnosti, seksualno ponašanje, načine edukacije adolescenata o spolnim odnosima, važnosti utjecaja zdravstvenog odgoja i aktivnosti na razini primarne zdravstvene zaštite te korištenju kontracepcije. Analiza je učinjena uporabom anonimne ankete od deset pitanja otvorenog tipa kod adolescenata gimnazije i strukovne škole (polaznici drugih i četvrtih razreda) iz dijela Varaždinske županije. U istraživanje je uključeno 246 adolescenata (107 muškaraca i 139 žena). Podaci ukazuju da su adolescenti drugih i četvrtih razreda strukovne škole seksualno aktivniji od adolescenata drugih i četvrtih razreda gimnazije.

Rezultati istraživanja su uspoređeni s istraživanjima koja su provedena u ostalim dijelovima Republike Hrvatske, u svrhu utvrđivanja razlike u rezultatima. Osim što se prikazala češća seksualna aktivnost adolescenata strukovne škole, iznaza se da su djevojke spolno aktivnije i češće mijenjaju partnere. Rezultati pokazuju nedostatak edukacije i poznavanja metoda prevencije rizičnih ponašanja adolescenata. Također upućuju da medicinske sestre/tehničari imaju značajnu ulogu u povećanju obima potrebitih znanja i uporaba preventivnih metoda.

Ključne riječi: adolescencija • spolno ponašanje adolescenata • rizično ponašanje • spolno prenosive bolesti • edukacija

Kratki naslov: Seksualnost i adolescenti

Abstract

Adolescence is the life period in which a person is sexually mature; forming their sexual roles and attitudes about expressing sexuality, and sexual behavior at that time becomes a part of average person's development. In today's life, children and adolescents are developing physically and sexually faster, while due to long-term education and social education, social independence or social maturity is slower.

The aim of the research is to examine and compare the characteristics of early sexual activity, identify needs, risk factors, youth problems related to sexuality, sexual behavior, methods of educating adolescents about sexual relationships, the importance of health education and primary health care activities and the use of contraception. The analysis was carried out using an anonymous questionnaire of ten open type questions in adolescents of the gymnasium and vocational schools (participants of the second and fourth grades) from the Varaždin County. The study included 246 adolescents (107 males and 139 female). The data indicate that adolescents of second and fourth grade of vocational schools are more sexually active than the adolescents of second and fourth grade of grammar schools.

The results of the research were compared with the results of researches conducted in other parts of the Republic of Croatia, in order to determine the difference in results. In addition to the more frequent sexual activity of adolescents in vocational schools, it is found that girls are more sexually active and more likely to change their partners. The results show lack of education and knowledge of methods of prevention of adolescent risk behavior. The results indicate that nurses / technicians have a significant role to play in increasing the amount of knowledge needed and the use of preventive methods.

Key words: adolescence • sexual behavior of adolescent • risk behavior • sexually transmitted diseases • education

Running head: Sexuality and adolescents

Received March 26th 2017;

Accepted March 5th 2018;

Autor za korespondenciju/Corresponding author: Martin Trubelja bacc. med. techn., Ključ, Viktora Čolje 82, 42220 Novi Marof, Croatia • Tel: +385 95 531 3510 • Email: martintrubelja@gmail.com

Uvod/Introduction

U adolescenciji je povećan spolni interes, i to iz nekoliko razloga: tjelesne promjene, povećanje razine spolnih hormona, povećanog kulturološkog naglašavanja spolnosti te vježbanja spolnih uloga odraslih [1,2,3]. Adolescenti po-

činju poprimati značajke spolnog ponašanja odraslih osoba, a djevojke i mladići postaju zbunjeni zbog spolnosti te često postavljaju pitanja o odnosima i spolnom ponašanju. Od sedamnaeste do devetnaeste godine starosti osobe

razmišljaju o emocionalnim odnosima s osobama suprotnog spola te imaju jasan spolni identitet i kapacitet za nježnost i ljubav. Istodobno seksualno ponašanje adolescenata postaje jedno od najvažnijih i najosjetljivijih područja ljudskog razvoja. Danas adolescenti češće stupaju u seksualne odnose, i to u sve ranijoj dobi. Prema do danas publiciranim rezultatima istraživanja o počecima spolnih odnosa u adolescenata iznalazi se da se oni mogu podijeliti, i to na: *partnerski odnos* (emocionalna bliskost, sredstvo komunikacije, seksualno uzbuđenje, dobivanje pažnje od partnera, osiguravanje vjernosti partnera, nagrađivanje partnera), *osobne karakteristike* (znak zrelosti, dokazivanje maskulinošći/femininošći, postizanje višeg samopoštovanja...), *okolišne karakteristike* (osveta drugom partneru i/ili izazivanje ljubomore, kažnjavanje roditelja) [4]. Kod željenog prvog spolnog odnosa, motivi se razlikuju s obzirom na spol. Djevojke češće navode želju za emocionalnom bliskošću, posebice u čvrstoj vezi, a za mladiće je prvi spolni odnos avantura; rjeđe su u spolni odnos stupili zbog ljubavi ili pritiska partnera, a posebice je često da su to učinili zbog seksualnog uzbuđenja [4,5].

Cilj/Aim

Cilj je istraživanja ispitati i usporediti značajke ranijeg početka spolne aktivnosti u srednjim školama u Varaždinu s do danas publiciranim istraživanjima u Republici Hrvatskoj [RH] i prikazati razliku adolescenata u seksualnom ponašanju s obzirom na dob i vrstu srednje škole koju pohađaju. Prema publiciranim i znanstveno signifikantnim rezultatima dosadašnjih studija, utvrđeno je da različito okruženje i način odgoja u mladosti imaju znatan utjecaj na seksualna ponašanja adolescenata u kasnijoj životnoj dobi te zbog spomenutog uspoređujemo dvije skupine ispitanika, i to adolescente gimnazije i strukovne srednje škole.

Četiri su osnovna cilja istraživanja, i to:

Ad 1] istražiti postoji li razlika u seksualnom ponašanju adolescenata s obzirom na dob i okolinu u kojoj pohađaju školovanje (srednja škola);

Ad 2] istražiti stupa li današnja generacija u spolne odnose ranije od prethodnih generacija;

Ad 3] usporediti percepciju srednjoškolaca o problemima, uzrocima, posljedicama i shvaćanjima odgovornosti prema svojem zdravlju i mogućim opasnostima takvog ponašanja;

ad 4] iskoristiti podatke za edukaciju adolescenata o seksualnim odnosima, spolno prenosivim infekcijama i kontracepciji.

Metode i ispitanici/Methods and participants'

Ispitanici su polaznici drugih i četvrtih razreda srednjih škola (strukovne i gimnazije) u Varaždinu tijekom 2014. godine. U istraživanje je uključeno 246 adolescenata [drugih razreda gimnazije - 68 adolescenata od kojih 35 muških (51,4%), 33 ženska (48,6%), četvrtih razreda gimnazije - 64 adolescenta, od kojih 35 muških (54,6%), 29 ženska (45,4%), drugih razreda strukovnih - 56 adolescenata, od kojih 16 muških (28,5%), 40 ženskih (71,5%), četvrtih razreda strukovnih

Molimo Vas da ispunite sljedeću anketu o SEKSUALNOM PONAŠANJU.

Anketa je anonimna.

Anketa: Seksualno ponašanje

Godina rođenja ispitanika: _____ godina

Spol: muški   ženski (zaokružiti)

Razred: _____

1. Sa koliko godina ste prvi put stupili u spolni odnos?

- a) nisam stupio/la u spolni odnos
- b) manje od 14 godina
- c) od 14 do 16 godina
- d) od 16 do 18 godina
- e) više od 18 godina

2. Koristite li kod sponog odnosa bilo koji oblik zaštite?

(kondomi, oralni kontraceptivi...)

- a) da
- b) ne

3. Koliko ste puta do sada imali spolne odnose?

- a) niti jednom
- b) 1 do 3 puta
- c) 3 do 5 puta
- d) više od 5 puta

4. Koliko ste do sada promijenili spolnih partnera?

- a) niti jednog
- b) 1 do 3 partnera
- c) 3 do 5 partnera
- d) više od 5 partnera

5. Bojite li se spolno prenosivih bolesti? (AIDS, hepatitis...)

- a) da
- b) ne

6. Gdje najviše podataka tražite o spolnim odnosima?

- a) internet
- b) prijatelji
- c) obitelj
- d) preko medija

7. Jeste li za uključivanje zdravstvenog odgoja u školama?

- a) da
- b) ne

8. U slučaju trudnoće ili trudnoće vašeg partnera, podržavate li abortus?

- a) da
- b) ne

9. Stupate li u spolni odnos isključivo sa partnerom ili nekom drugom osobom?

- a) isključivo partner
- b) neka druga osoba

10. Da li bi se testirali na spolno prenosive bolesti?

- a) da
- b) ne

PRILOG [1] Anketa od 10 pitanja

- 58 adolescenata od kojih 21 muški (36,2%), 37 ženskih (63,8%). Prosječna starosna dob ispitanika drugih razreda je 16,8 godina, a četvrtih je 18,9 godina.

Podaci su prikupljeni anonimnom anketnim listićem koji je sadržavao deset pitanja otvorenog tipa. Tijekom ispunjavanja ankete svaki ispitanik sjedio je sam u klupi, te samostalno i bez utjecaja druge osobe ispunjavao anketu, i to radi dobivanja signifikantnog odgovora. Anketu su popunjavali u tišini uz prisutnost profesora i provoditelja istraživanja, bez ometanja, na dovoljnoj udaljenosti, čime je osigurana diskrecija, te su imali dovoljno vremena na raspolaganju. Sama anketa koncipirana je tako da je učenik upisivao godište, spol i razred te zatim odgovarao na 10 pitanja zaokruživanjem. Anketni listić prikazan je u prilogu 1. **[Prilog 1]**.

Rezultati

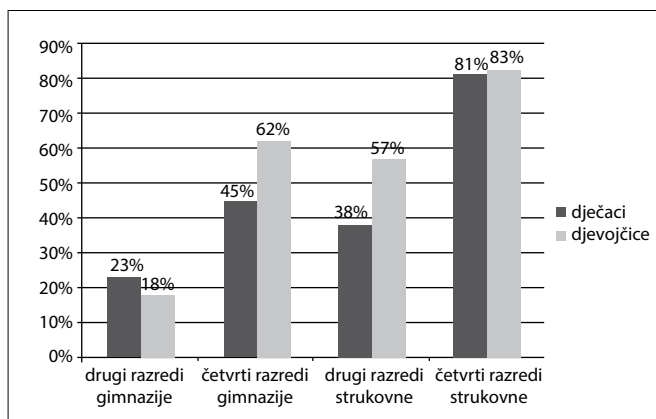
Rezultati su dobiveni analizom ankete, a prikazuju sljedeće: grafikonom **[Graf 1]** prikazano je spolno ponašanje ispitanika u Varaždinskoj županiji. U gimnaziji, od ispitanika koji su ušli u spolne odnose (16-17 god), 23% ispitanika su mladići, a 18% djevojke.

Rezultati/Results

Djevojke koje su stupile u spolne odnose češće navode da su više od 5 puta stupale u spolne odnose, dok mladići navode da su u spolne odnose stupili 1-3 puta. U starosnoj dobi od 17 do 20 godina 62% ispitanika, od onih koji su stupili u spolne odnose, jesu djevojke, a ostalih 45% čine mladići. Mladići navode kako su više od 5 puta stupili u spolne odnose, a djevojke od 1 do 3 puta.

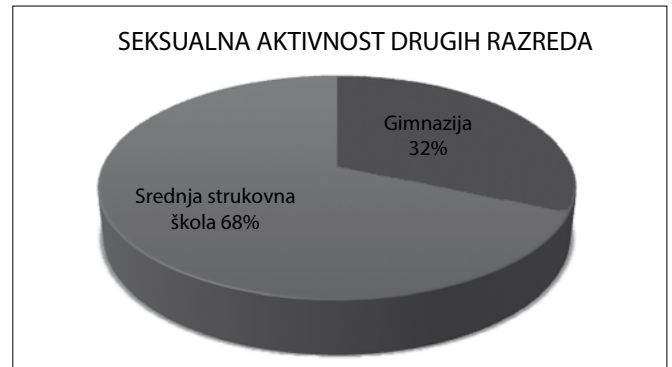
U strukovnoj školi podaci pokazuju drugačije rezultate. 57% ispitanika starosne dobi od 16 do 17 godina, koji su imali spolne odnose, jesu djevojke, a 38% mladići. Muški ispitanici te dobi navode da su u spolni odnos stupali više od 5 puta, a djevojke u signifikantnom obimu od 1 do 3 puta. U starosnoj dobi od 17-20 godina 81% ispitanika koji su spolno aktivni čine djevojke, a 83% mladići. U toj dobnoj skupini svi ispitanici bili su spolno aktivni više od 5 puta, te su promijenili od 1 do 3 partnera. **[Slika 1]**.

Usporedni rezultati seksualne aktivnosti polaznika drugih razreda srednjih strukovnih škola i drugih razreda gimnazije

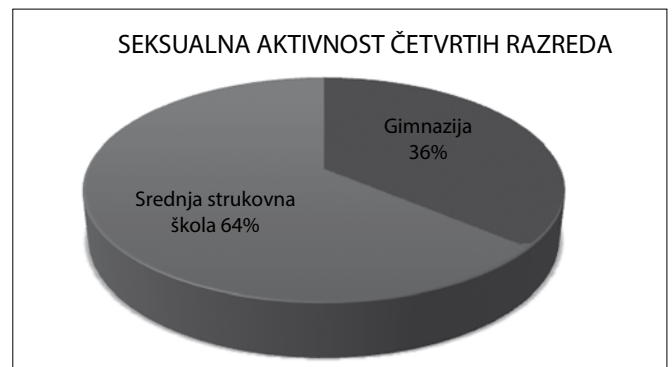
SLIKA [1] Prikaz spolnog ponašanja ispitanika u Varaždinskoj županiji.

zije te četvrtih razreda gimnazije i četvrtih razreda srednje strukovne škole, iznalaze da se 68% odnosi na seksualnu aktivnost drugih razreda srednjih strukovnih škola te 32% na druge razrede gimnazije **[Slika 2]**.

SLIKA [2] Dobiveni rezultati drugih razreda gimnazije i strukovne škole s obzirom na spolne aktivnosti.

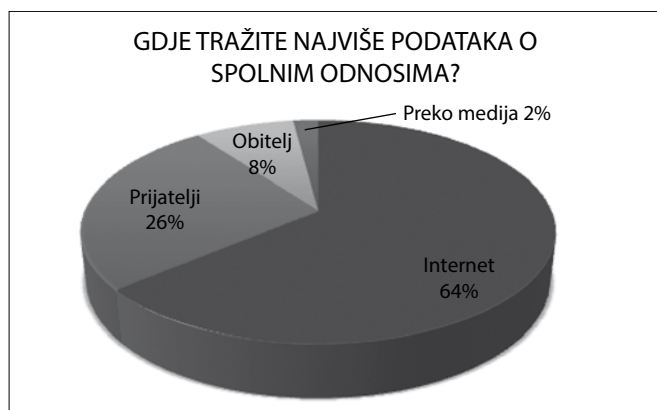
Na slici **[Slika 3]** prikazuju se rezultati spolne aktivnosti učenika četvrtih razreda gimnazije (36%) i srednje strukovne škole (64%).

SLIKA [3] Rezultati spolne aktivnosti ispitanika četvrtih razreda gimnazije i strukovne škole.

Dobiveni rezultati na pitanje „Gdje traže najviše podataka o spolnim odnosima“ 64% ispitanika informacije traži na internetu, 26% razgovorom sa prijateljima, 8% sa članovima obitelji i 2% uporabom medija **[Slika 4]**.

Rezultati ispitivanja iz drugih razreda gimnazije upućuju na podatak da od 75% muških ispitanika koji su imali spolni odnos njih 6, odgovara da su dosad imali 1-3 puta spolne odnose, 12,5%, odnosno, jedan učenik imao je 3-5 puta spolni odnos i 12,5% spolni odnos imalo je više od 5 puta. Svi ispitanici koriste kondome kao oblik zaštite od spolno prenosivih bolesti i neželjene trudnoće. 50% ispitanika stupa u spolni odnos isključivo s partnerom, a ostali s nekom

SLIKA [4] Prikaz načina dobivanja podataka o spolnim odnosima.

drugom osobom. Na pitanje boje li se spolno prenosivih bolesti“, 60% ispitanika odgovorilo je da se boji, a 40% da se ne boji spolno prenosivih bolesti. 62,8% ispitanika testiralo bi se na spolno prenosive bolesti, a 37,2% ne. Na pitanje podržavaju li abortus u slučaju trudnoće partnerica, 45,7% muških ispitanika podržava abortus, a 54,2% ne podržava.

Kod ispitanica koje su stupile u spolni odnos iznalazi se da je 16,6% djevojaka, odnosno, samo jedna u spolnom odnosu bila 1-3 puta, a 83,3% (5 ispitanika) odgovara da su u spolni odnos stupile više od 5 puta. Sve ispitanice koriste neki od oblika zaštite. U spolne odnose stupaju isključivo s partnerom ili su dosad promijenile od 1 do 3 partnera. Ženska populacija ispitanika većinski je odgovorila da se boji spolno prenosivih bolesti (72,7% se boji, 27,2% ne), dok u slučaju trudnoće 42,4% ispitanih djevojaka odgovara da podržava abortus, a 57,5% da ne podržava abortus.

Rezultati u ispitanika četvrtih razreda gimnazije upućuju da svi ispitanici (muški i ženski) koji su spolno aktivni, koriste neki od oblika zaštite. 25% muških ispitanika koji su spolno aktivni odgovara da su dosad imali od 1 do 3 puta spolne odnose, 31,2% ispitanika od 3 do 5 puta, a 43,7% ispitanika imalo je više od 5 puta spolne odnose. Znatna većina ispitanika navodi da isključivo s partnerom ulazi u spolne odnose. 93,7% ispitanika dosad je promijenilo od 1 do 3 partnera, a 6,2% od 3 do 5 partnera. Muški ispitanici, i to njih 62,8%, odgovorili su da ne podržavaju abortus u slučaju trudnoće partnera, a 37,1% podržava abortus.

Kod ispitanica koje su imale spolne odnose iznalazi se: 22,2% ispitanica imalo je od 1 do 3 puta spolne odnose, 77,7% ispitanica imalo je više od 5 puta spolne odnose. Njih 22,2% u spolni odnos stupa s nekom drugom osobom, a ne isključivo s partnerom. Na pitanje koliko su dosad promijenili spolnih partnera, dobiveni su rezultati: 66,6% ispitanica promijenilo je od 1 do 3 partnera, 16,6% promijenilo je od 3 do 5 partnera i 16,6% je promijenilo više od 5 partnera. O spolno prenosivim bolestima i o testiranju na bolesti ispitanice su odgovorile kako slijedi: 72,4% se boji spolno prenosivih bolesti, 27,6% se ne boji, a 65,5% ispitanica bi se željelo testirati na spolno prenosive bolesti, 34,5% ne. Djevojke u značajnom obimu odgovaraju da ne prihvaćaju abortus u slučaju trudnoće.

Podaci dobiveni od ispitanika drugih razreda srednje strukovne škole iznalaze da su na pitanje koliko su dosad spolnih partnera promijenili 83,3% muških ispitanika koji su stupili u spolni odnos imalo od 1 do 3 partnera, a 16,6% od 3 do 5 partnera. 33,3% ispitanika bilo je u spolnom odnosu s nekom drugom osobom, dok su ostali ispitanici potvrdili da su isključivo s partnerom stupali u spolne odnose. Na pitanje o spolno prenosivim bolestima, 88% ispitanika boji se bolesti, a 12% se ne boji. 28,7% ispitanika podržava abortus u slučaju trudnoće partnera, a 71,2% ispitanika ne. 75% muških ispitanika testiralo bi se na spolno prenosive bolesti, no 25% ispitanika ne.

Na pitanje koliko su puta dosad imale spolni odnos, : 42,1% ispitanica imalo je od 1 do 3 puta spolne odnose, 21,1% imalo je od 3 do 5 puta spolne odnose, a 36,8% ispitanica je spolni odnos imalo više od 5 puta. Na pitanje stupaju li u spolne odnose isključivo sa svojim partnerom, sve ispitanice dale su odgovor da isključivo stupaju u odnos sa svojim partnerom. 82,5% ženskih ispitanika boji se spolno prenosivih bolesti, a 17,5% ne. U slučaju trudnoće 30% ispitanih djevojaka podržava abortus, a ostalih 70% ne. Njih 65%

testiralo bi se na spolno prenosive bolesti, a 35% ne. Ispitanice ne podržavaju abortus u slučaju trudnoće partnera ili trudnoće djevojke.

Na pitanje koliko su puta dosad imali spolne odnose: 23,5% od 1 do 3 puta, od 23,5% 3 do 5 puta i više od 5 puta 52,9% ispitanika. Svi ispitanici odgovaraju da u spolni odnos stupaju isključivo s partnerom. 76,4% ispitanika koji su stupili u spolni odnos navode da su dosad promijenili od 1 do 3 partnera, a njih 23,6% od 3 do 5 partnera. 12,9% ispitanica imalo je 1-3 puta spolne odnose, a njih 9,6% od 3 do 5 puta, a 77,4% više od 5 puta. Nitko od ispitanika ne podržava abortus u slučaju trudnoće.

Rasprava/Discussion

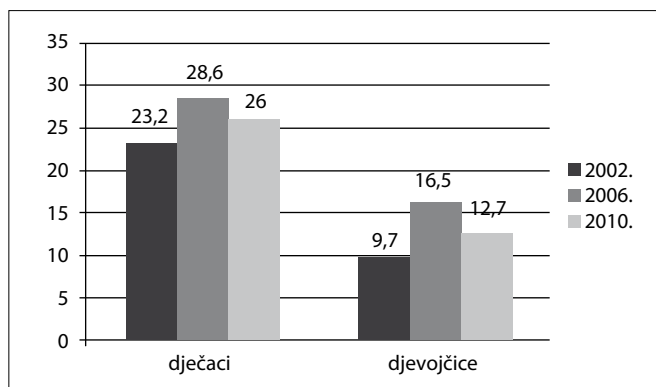
Prema dobivenim rezultatima, učenici srednje strukovne škole seksualno su aktivniji od učenika gimnazije u drugim (68% strukovna - 32% gimnazija) i četvrtim razredima (64% strukovna - 36% gimnazija). Tako su djevojke u srednjim strukovnim školama više puta stupile u spolni odnos od djevojaka u gimnaziji te u više navrata mijenjale partnere.

U gimnaziji, u Varaždinskoj županiji, pri usporedbi s publiciranim rezultatima iznalazi se da se ženska populacija više boji spolno prenosivih bolesti od muškaraca - za 12%. Nadalje, iznalazi se da žene stupaju češće u spolne odnose od muškaraca (više od 5 puta), žene 83,3%, muškarci 12,5%.

U ispitanika strukovnih škola podaci se razlikuju. Muški ispitanici navode da su u spolni odnos stupali više od 5 puta, a djevojke u značajnom obimu od 1 do 3 puta. U starosnoj dobi od 17 do 20 godina 81% ispitanika koji su spolno aktivni čine djevojke, a 83% čine su dječaci. U toj dobnoj skupini svi su ispitanici bili spolno aktivni, i to više od 5 puta, te su mijenjali od 1 do 3 partnera. Nadalje, značajan rezultat u odgovorima na pitanje bi li se testirali na spolno prenosive bolesti, možemo vidjeti da su mladići i djevojke gotovo istovjetno odgovorili te se može zaključiti da ispitanici oba spola imaju slična razmišljanja, u ovom slučaju pozitivna, jer je stupanj svijesti za osobno zdravlje zadovoljavajući.

Većina ispitanika odgovara da u spolne odnose stupaju isključivo s partnerom, o kontracepciji ispitanici znaju više od očekivanog, ali traže informacije na neodgovarajućem izvoru. U seksualnom odgoju prvo mjesto kao metoda prevencije od nastanka trudnoće je kontracepcija, zatim neulaženje u spolne odnose, čuvanje dostojanstva i slično. Adolescenti, značajno koriste internet za dobivanje podataka o spolnom ponašanju, rizicima takvog ponašanja i spolno prenosivim bolestima.

Dobiveni rezultati uspoređeni su s publiciranim rezultatima istraživanjima spolnog ponašanja učenika u RH i u svijetu. Istraživanje u RH pokazuje da je prosječna starosna dob stupanja u spolne odnose kod dječaka 17 godina, dok kod mladića iznosi 16 godina. Rezultati istraživanja provedenog 2010. godine iznalaze da je među petnaestogodišnjacima spolno iskustvo imalo 26% mladića i 12,7% djevojkica [6].

SLIKA [5] Spolno iskustvo petnaestogodišnjaka (2002., 2006., 2010. godini). Izvor: HZJZ., Ponašanje u vezi sa zdravljem djece školske dobi, 2009/2010.

S obzirom na rezultate istraživanja provedenih u RH tijekom 2002., 2006. i 2010. godine, spolno ponašanje se promijenilo, tj. i muški i ženski ispitanici podjednako započinju spolne odnose. Posebnost je provedenog istraživanja što se verificira da djevojke strukovnih škola započinju spolne odnose prije i prakticiraju ih više od mladića. Prema dobivenim rezultatima, u odnosu na adolescentnu populaciju u RH problematika je istovjetna.

Zaključak/Conclusion

Utvrđeno je da učenici gimnazija i medicinske škole manje stupaju u spolne odnose od učenika ostalih strukovnih, gospodarskih i ekonomskih škola. Iznalazi se značajan problem u nedostatnom stupnju znanja o spolno prenosivim bolestima, tj. ispitanici nisu dovoljno upoznati s načinima prijenosa, vrstama bolesti i epidemiologiji bolesti. Dobiveni rezultati verificiraju da djevojke koje pohađaju strukovne škole prije i češće stupaju u spolne odnose u odnosu na ispitanice koje pohađaju gimnaziju. Dobiveni rezultati upućuju na potrebu uvođenja zdravstveno-seksualnih kurikuluma u postojeće srednjoškolske kurikulume.

Zahvala/Acknowledgement

Zahvaljujemo Srednjoj strukovnoj školi Varaždin i Drugoj gimnaziji Varaždin, koje su omogućile provedbu ankete.

Authors declare no conflict of interest

SPECIAL REMARK: The manuscript is an abbreviated version of the final undergraduate work [number 707/SS/2016., with authors code 4918/601] which was available at: <https://repositorij.unin.hr/islandora/object/unin:908>.

Literatura/References

- [1] Buljan Flander G, Karlović A, Klapan A, Prvčić I, Rister M, Sarađen M. Seksualni razvoj djeteta. Zagreb: Hrabri telefon, 2004.
- [2] Vasta R, Haith MM, Miller SA. Dječja psihologija. Jastrebarsko: Naklada Slap, 1998.
- [3] Silovsky JF, Bonner BL. Children with sexual behavior problems: Common misconceptions vs. Current findings (NCSBY Fact Sheet), University of Oklahoma, 2003.
- [4] Lacković-Grgin K. (2006.) Psihologija adolescencije. Jastrebarsko: Naklada Slap. 2006:79–102.
- [5] Available at: Internet-http://ss-hrvatskikraljzvonimir.krk.skole.hr/roditelji?news_hk=5271&news_id=476&mshow=793, Accessed 05.05.2017.
- [6] Rajhvajn Bulat L. Okolinske i osobne odrednice seksualnog ponašanja adolescentica. (Neobjavljena doktorska disertacija). Filozofski fakultet, Zagreb, 2011.
- [7] Kuzman M, Pejnović-Franelić I, Pavić-Šimetin I. Ponašanje u vezi sa zdravljem djece školske dobi. Rezultati istraživanja 2009/2010. The Health Behaviour in School-aged Children. Zagreb: Hrvatski zavod za javno zdravstvo, 2012.